

7. ÉS 11. ÉVFOLYAMOS TANULÓK DEMOKRÁCIA- ÉS ÁLLAMPOLGÁR-ÉRTELMEZÉSEI

Kinyó László

SZTE BTK Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: humán műveltség, társadalomismereti nevelés, politikai szocializáció

A politikai szocializációval foglalkozó hazai és nemzetközi kutatásokban kitüntetett szerepet kapnak a különböző életkorú tanulók demokrácia- és állampolgár-értelmezéseinek feltárására irányuló törekvések (l. pl. Csákos, 2009; Nyüsti, 2010; Flanagan és Faison, 2001; IEA CivEd, 1999). Mivel a demokrácia- és állampolgár-értelmezéseket nem tekinthetjük normatív jellegűnek – nincs (és nem is alakulhat ki) konszenzus arra vonatkozóan, hogy milyen állampolgárookra lenne szüksége a demokráciáknak –, így a különböző társadalmi-kulturális viszonyok között élő tanulók is eltérő értelmezéseket alakíthatnak ki. Az oktatás kutatásával foglalkozók számára a problémakör vizsgálata elsősorban a tanulók nézet- és ismeretrendszerének változását befolyásoló tényezők kutatása és feltárása szempontjából releváns.

Kutatásunkat 2010 májusában végeztük a dél-alföldi régió 35 általános és középiskolájának önkéntes részvételével. Vizsgálatunkhoz az általunk kidolgozott, és 2009-ben kipróbált állampolgári műveltség (ismeretek, készségek, attitűdök, értékek, szándékolt viselkedés) feltárását célzó komplex mérőeszköz továbbfejlesztett változatát használtuk (Cronbach- $\alpha=0,88$). Nagymintás kutatásunkban arra kerestünk választ: hogyan vélekednek a 7. (N1=482) és 11. (N2=642) évfolyamos tanulók (1) a demokrácia fogalmának tartalmi elemeiről (2) a „jó állampolgár” fogalmáról és tulajdonságairól, valamint (3) milyen összefüggések mutathatók ki az iskolai és iskolán kívüli aktivitásformák, a tanulói demokráciafogalom és az eszményített állampolgár-fogalom változócsoportjai, illetve a tanulói háttérkérdőív változói között.

Eredményeink többnyire összhangban vannak a 2009-es tavaszi próbamérés tapasztalataival. A kétmintás t-próbák eredményei szerint a 7. és 11. évfolyamos tanulók válaszai szignifikánsan különböznek mindkét vizsgált fogalmi területen, és a válaszok átrendeződése egyúttal a gondolkodás minőségi különbségeit is jelzi. Eredményeink rámutatnak arra a problémára, hogy az iskolai és iskolán kívüli tanulói aktivitásformák – a környezetvédelem kivételével – nem tekinthetők a felnőttkori állampolgári szerepek megfelelő előrejelzőinek. A jó állampolgárokkal szemben támasztott elvárások ugyanis nem mutatnak összefüggést a továbbtanulási ambícióval, az iskolához kötődő tanulói aktivitásformákkal (pl. cserediákprogram, délutáni szakkör, színjátszó kör) és az iskolán kívüli tevékenységformákkal (pl. adománygyűjtés, rászorulóknak megsegítése) sem.

További kutatásokat igényel annak feltárása, mivel magyarázhatók a felismert összefüggések. Eredményeink ugyanis egyrészt jelezhetik azt, hogy a jó állampolgári tulajdonságok kialakulását nem segítik elő a felkínált iskolai és iskolán kívüli tevékenységformák, másrészt utalhatnak arra is, hogy a diákok eltérő módon gondolkodnak állampolgári szerepeikről, és a mérőeszközben felkínált állampolgári tulajdonságok helyett a diákok más jellemzőket tulajdonítanak a jó polgárnak.